

Moderne tijd

- 1p **17** Veel historici laten de Moderne tijd beginnen met de Industriële Revolutie. Geef hiervoor een reden.

Gebruik bron 8.

Vanaf 1867 worden in de Nederlandse kolonie Nederlands-Indië spoorwegen aangelegd. Sommige wetenschappers zien spoorwegaanleg als een oorzaak én als een gevolg van het modern imperialisme.

- 4p **18** Leg beide elementen van deze opvatting uit, telkens met een verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 9.

Een interpretatie:

Tjerk Bottema neemt met deze prent stelling in een politieke kwestie uit die tijd.

- 4p **19** Ondersteun deze interpretatie door:
- de politieke kwestie te noemen die in de prent naar voren komt en
 - met de prent uit te leggen welke mening de tekenaar daarover hier weergeeft en
 - aan te geven bij welke politieke stroming hij zich daarmee aansluit.

Gebruik bron 10.

Stel: je ziet bij een bezoek aan Rome deze mozaïeken en je constateert dat deze mozaïeken passen bij het fascisme.

- 3p **20** Noem drie kenmerken van het fascisme en geef aan hoe die in de mozaïeken naar voren komen.

Gebruik bron 10.

Uit deze foto blijkt dat de Italiaanse fascistten een nieuwe tijdrekening invoeren, de Era Fascista.

- 2p **21** Leg uit wat zij daarmee willen laten zien.

Gebruik bron 11.

Deze poster uit de jaren dertig kan verbonden worden met twee kenmerkende aspecten van de eerste helft van de twintigste eeuw.

- 4p **22** Noem twee kenmerkende aspecten die aan deze poster kunnen worden verbonden en licht je antwoord telkens toe.

Gebruik bron 11.

Uit deze poster blijkt dat de NSB zich richt tot zowel de arbeiders als de middenstand en zich afzet tegen de sociaaldemocraten en kapitalisten.

- 4p **23** Leg dit uit door met de poster aan te geven waarmee de NSB:
- op de onvrede van de arbeiders probeert in te spelen en
 - op de onvrede van de middenstand probeert in te spelen en
 - zich afzet tegen de sociaaldemocraten en
 - zich afzet tegen de kapitalisten.

Gebruik bron 12 en 13.

In februari 1941 breekt in Amsterdam en omstreken de Februaristaking uit als protest tegen de anti-joodse maatregelen van de Duitse bezetter. Beide fragmenten zijn verschenen in een krant uit 1941 en gaan over de Februaristaking. De ene krant is Het Parool, een illegale krant, de andere de Leeuwarder Courant, een krant die van de bezetter mag verschijnen. Beide bronnen zijn subjectief in hun weergave van de gebeurtenissen tijdens de Februaristaking.

- 4p **24** Toon aan dat beide kranten subjectief zijn door:
- eerst op grond van de inhoud van beide bronnen uit te leggen welk fragment uit Het Parool en welk fragment uit de Leeuwarder Courant is en
 - daarna uit te leggen dat er in beide bronnen sprake is van een eenzijdige weergave van de gebeurtenissen in februari 1941.

Gebruik bron 14.

Uit deze bron kun je de volgende conclusie trekken:
Het in Boven-Digoel gevangenzetten van politieke tegenstanders had een onbedoeld gevolg voor de Nederlandse koloniale overheid.

- 2p **25** Ondersteun deze conclusie.

Gebruik bron 14.

Uit de bron blijkt dat de Nederlanders Salim en zijn medegevangenen geen nationalisten maar communisten noemen.

- 4p **26** Leg uit waarom de Nederlanders niet de term nationalisten, maar de term communisten gebruiken voor deze gevangenen.

Gebruik bron 15.

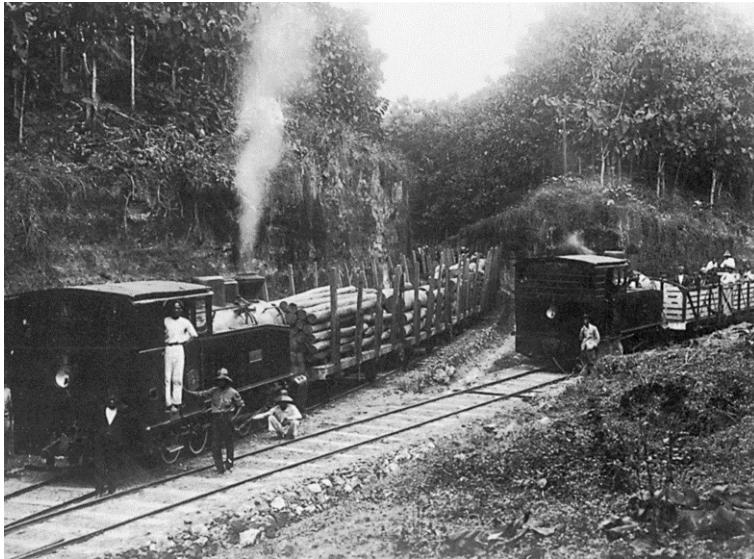
Idi Amin Dada gebruikt propaganda om zijn macht te bevestigen.

- 3p **27** Leg dit uit door aan te geven:
- welke politieke boodschap Amin met het T-shirt wil overdragen en
 - welke groep Idi Amin Dada wil bereiken met de politieke boodschap op dit T-shirt en
 - welke reden hij heeft om zijn boodschap op deze manier te verspreiden.

Moderne tijd

bron 8

Een foto van een spoorweg voor het vervoer van teakhout op Midden-Java, Nederlands-Indië:

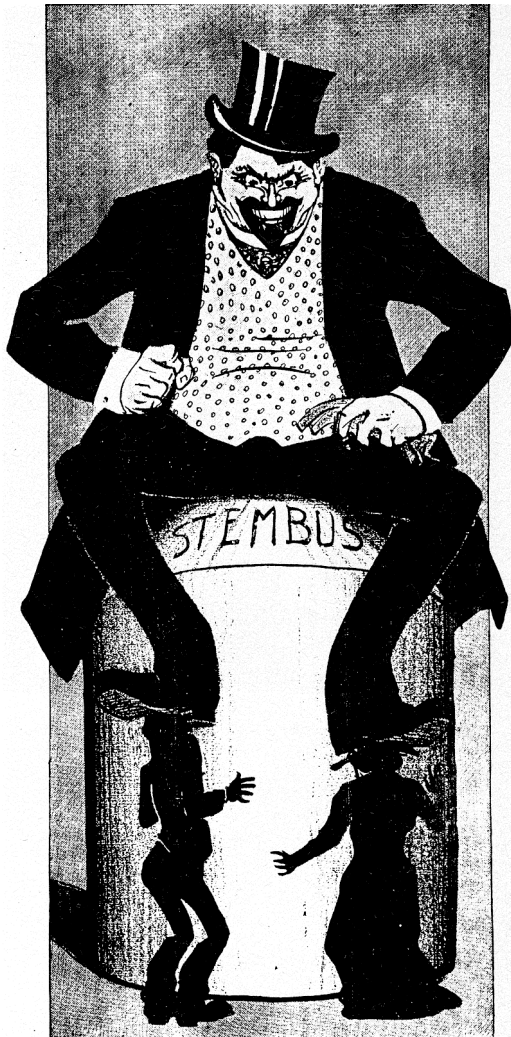

Toelichting

Spoorlijnen als deze werden gebruikt voor het vervoer van hout, rietsuiker en andere producten van het binnenland naar de kust voor verdere bewerking of transport.

bron 9

Een prent van Tjerk Bottema uit het tijdschrift De Notenkraker uit 1909 met als titel "De zetel van het kapitalisme":

Toelichting

Op de bus staat "stembus".

bron 10

Twee mozaïeken op het Foro Italico in Rome, gemaakt na 1936, tijdens het bewind van de fascistische dictator Mussolini:

Tekst op het eerste mozaïek

“9 mei 14 E.F., Italië heeft eindelijk haar imperium”

Toelichting

E.F. is de afkorting van “Era Fascista”. Dit tijdperk begint met Mussolini’s machtsovername in 1922. In 1936 veroverft Italië Abessinië, het huidige Ethiopië in Afrika, om er een kolonie van te maken.

Onderaan de afbeelding staan zes fasces (= een bijl met daaromheen een roede van berkentakken. Dit was in de Romeinse tijd een symbool van macht).

Tekst op het tweede mozaïek

“Duce”: de aanspreektitel van Mussolini, leider

bron 11

Deze poster van de Nationaal Socialistische Beweging (NSB) verschijnt in de jaren dertig in Nederland:

Teksten in de poster

Albarda zeilt; democratie is bonzenwelvaart; bonzen bouwen gerieflijke kantoren; bonzen dineeren; wij zijn binnen; de leden stempelen; per auto naar de Rivièra; democratie is werkersarmoede; schepen roesten; zij zoeken werk; de middenstand gaat ten onder; zoo wonen duizenden; fabrieken staan leeg; de werkloosheid neemt toe; schippers zoeken vracht.

Toelichting

Albarda: fractievoorzitter van de sociaaldemocratische SDAP in de Tweede Kamer.

Bonzen: invloedrijke, gewichtige personen.

bron 12

Fragment uit een krant, 27 februari 1941:

Het ANP (Algemeen Nederlands Persbureau) meldt:

In vervolge op politiemaatregelen, die ter vergelding van een (...) overval op een Duitse politiepatrouille moesten worden getroffen tegen een aantal Joodse elementen, zijn in de loop van gisteren te Amsterdam in een reeks bedrijven partiële (= deel) stakingen ontstaan. Een deel van de arbeiders en employé's van de genoemde bedrijven, (...) heeft zich tot het neerleggen van de arbeid laten opzweepen door raddraaiers, die zelf volgens de bekende methoden zoveel mogelijk op de achtergrond bleven.

bron 13

Fragment uit een krant, 4 maart 1941:

Dinsdag 25 februari brak 's ochtends vroeg een staking uit die spoedig een algemeen karakter bleek aan te nemen. (...) De arbeid in Amsterdam lag stil. De Amsterdamse arbeiders gaven op deze wijze te kennen hoe zij over de antisemitische uitpattingen denken, die de laatste tijd in de hoofdstad door de nationaalsocialistische raddraaiers van Duitse en Hollandse huize werden aangericht.

bron 14

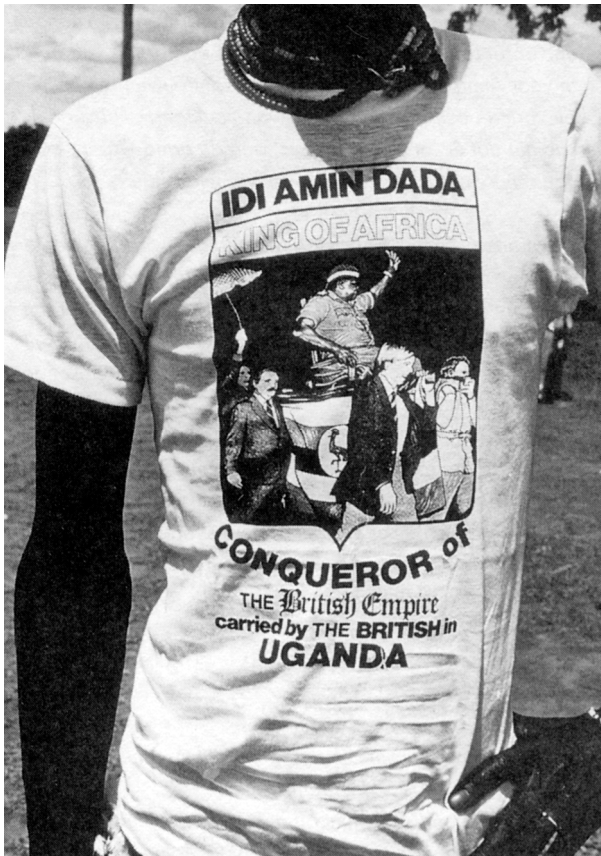
In 1973 publiceert Abdul Chalid Salim een boek over het gevangenkamp Boven-Digoel. In dit kamp op Nieuw-Guinea (Irian-Djaja) worden Indonesische politieke gevangenen geïnterneerd tijdens het Nederlandse koloniale bewind. Salim verblijft 15 jaar in het kamp als politiek gevangene:

Zo zouden populaire figuren als onze latere vice-president, drs. Mohammad Hatta, en de bekende staatsman Soetan Sjahrir naar Digoel worden verbannen. En zo zou dit oord dan terecht de rol van “bakermat van de Indonesische onafhankelijkheid” vervullen!

De benaming aan onze voorstrijders door de Nederlandse militairen, het plaatselijk bestuur, het politie- of gevangenispersoneel gegeven, liep nogal uiteen. Ze varieerde vooral in de gevangenis van “tuig”, “bandieten”, (...) tot “bendeleden” en “agitatoren”. Te Boven-Digoel werden we weer “staatsgevaarlijken”, “extremisten” of kortweg “communisten” genoemd. Deze laatste benaming was natuurlijk geheel foutief, omdat de Hollanders maar ál te goed wisten, dat wij, Digoelisten, uiteindelijk voor minstens 40% uit nationalisten bestonden. Maar het klonk voor de buitenwereld nu eenmaal aannemelijker alle geïnterneerden communisten te noemen. Bovendien trachtte men zo de vele miljoenen in de archipel wonende islamieten hierdoor enigszins te verzoenen met het bestaan van het ballingsoord. De vrees dat wij ooit nog eens door deze of gene als Indonesische vrijheidsstrijders zouden worden gezien, noodzaakte de koloniale machthebbers ons tegenover het grote publiek steeds als ongewenste “extremisten” voor te stellen. Het was dan ook voor ons in die tijd (...) moeilijk, zo niet onmogelijk, om de Hollanders duidelijk te maken, dat onze revolutie in wezen een algemeen volksontwaken inhield.

bron 15

Een foto van een T-shirt in Oeganda. De Britse kolonie Oeganda wordt in 1962 onafhankelijk. In 1971 pleegt de bevelhebber van het leger, Idi Amin Dada, een staatsgreep:

Toelichting

Op het T-shirt staat de tekst: "Idi Amin Dada, koning van Afrika. Overwinnaar van het Britse Rijk, gedragen door de Britten in Oeganda".

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.